

Vlaams
Parlement

ingediend op **1470** (2017-2018) – Nr. 1
6 februari 2018 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting

namens de Verenigde Commissies voor Onderwijs en
voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Paul Cordy en Orry Van de Wauwer

over de Vlaamse Gebarentaal

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde, Herman Wynants;

Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet, Orry Van de Wauwer;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Paul Cordy, Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;

Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;

Ann Brusseel, Jo De Ro;

Caroline Gennez, Tine Soens;

Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers, Orry Van de Wauwer;

Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;

Katia Segers, Steve Vandenberghe;

Elke Van den Brandt.

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Maartje De Meulder en Marieke Kusters	4
1.	Introductie sprekers	4
2.	Tweetalig onderwijs (VGT-Nederlands) in Vlaanderen	4
3.	Tweetalig onderwijs (VGT-Nederlands): voor wie?	5
3.1.	Klaas	5
3.2.	Miet	5
3.3.	Joris	5
3.4.	Toon	6
3.5.	Emma	6
3.6.	Polly	6
4.	Welk onderwijs vandaag?	6
4.1.	Regulier onderwijs	6
4.2.	Buitengewoon onderwijs	7
5.	Van toegankelijk onderwijs naar onderwijs in VGT	7
6.	Verkenkend project tweetalig onderwijs	8
7.	Tweetalige klassen in een reguliere school	9
II.	Bespreking	10
1.	Vragen en opmerkingen van de commissieleden	10
1.1.	Tussenkoms van Jo De Ro	10
1.2.	Tussenkoms van Paul Cordy	10
1.3.	Tussenkoms van Orry Van de Wauwer	11
1.4.	Tussenkoms van Katia Segers	11
1.5.	Tussenkoms van Tine Soens	12
1.6.	Tussenkoms van Elisabeth Meuleman	12
1.7.	Tussenkoms van Kathleen Krekels	12
1.8.	Tussenkoms van Koen Daniëls	12
1.9.	Tussenkoms van Kathleen Helsen	13
2.	Antwoorden van de deskundigen	13
3.	Aanvullende vragen en antwoorden	18
	Gebruikte afkortingen	22

Op 25 januari 2018 organiseerden de Verenigde Commissies voor Onderwijs en voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting over de Vlaamse Gebarentaal, met Maartje De Meulder, adviescommissie Vlaamse Gebarentaal, en Marieke Kusters, Doof Vlaanderen.

Naar aanleiding van Gedichtendag op 25 januari begonnen een aantal leden hun uiteenzetting met het citeren van een gedicht. Deze gedichten werden niet opgenomen in het verslag.

1. Uiteenzetting door Maartje De Meulder en Marieke Kusters

1. Introductie sprekers

Dr. *Maartje De Meulder* doet onderzoek aan de Universiteit van Namen. Haar onderzoek focust op inclusief onderwijs, gelinkt aan het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, meer specifiek artikel 24 over onderwijs.

De spreker is ook lid van de adviescommissie Vlaamse Gebarentaal, opgericht in 2008, na de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal. Het doel van de commissie is beleidsadvies geven aan de Vlaamse overheid met betrekking tot de Vlaamse Gebarentaal. Onderwijs, en meer bepaald tweetalig onderwijs, is voor de commissie een belangrijke focus.

Marieke Kusters werkt bij Doof Vlaanderen, de federatie van Vlaamse dovenorganisaties die in 1977 werd opgericht. Doof Vlaanderen behartigt de belangen van dove mensen, streeft naar gelijkwaardigheid in de maatschappij en de bevordering van de Vlaamse Gebarentaal. De organisatie komt op voor de eigenheid, de rechten en het welzijn van dove mensen in alle levensdomeinen.

2. Tweetalig onderwijs (VGT-Nederlands) in Vlaanderen

Maartje De Meulder schetst vier aanleidingen voor de hoorzitting. De adviescommissie Vlaamse Gebarentaal heeft gesteld dat het nodig was om een onderzoek te voeren naar de juridische status van de Vlaamse Gebarentaal, vooral in het onderwijs. De Vlaamse Gebarentaal is decretaal erkend, maar de juridische status is niet helemaal duidelijk en de vraag rijst hoe de positie aangepast en/of versterkt kan worden.

Minister Gatz heeft die onderzoeksopdracht toevertrouwd aan de KU Leuven, meer bepaald aan het Instituut Constitutioneel Recht en het werd uitgevoerd in 2015.

De tweede aanleiding is het Project Gelijke Kansen dat Doof Vlaanderen gedurende een jaar heeft uitgevoerd. In de Verenigde Staten, Frankrijk en Hongkong werden verschillende tweetalige onderwijsmodellen bezocht om de voor- en nadelen van ieder model na te gaan. In Vlaanderen werd hierover gediscussieerd in focusgroepen en met experts, om na te gaan welk model voor Vlaanderen het meest geschikt is.

Ten derde heeft Maartje De Meulder de indruk dat de overheid eigenlijk niet goed weet wat de vragen en wensen zijn van de adviescommissie en van Doof Vlaanderen, dus biedt deze hoorzitting de mogelijkheid om toelichting te geven.

Ten slotte willen de sprekers de verwarring wegwerken tussen tweetalig onderwijs en het bestaande onderwijs dat toegankelijk wordt gemaakt via tolken VGT. Er is de mogelijkheid om tolken in te schakelen van het kleuteronderwijs tot

en met het hoger onderwijs, maar dat is niet hetzelfde als tweetalig onderwijs, benadrukt de spreker.

3. Tweetalig onderwijs (VGT-Nederlands): voor wie?

Marieke Kusters schetst voor wie tweetalig onderwijs bedoeld is aan de hand van zes fictieve profielen van kinderen, gebaseerd op de realiteit.

3.1. Klaas

Klaas is doof en heeft geen CI, een hoogtechnologisch apparaat dat geïmplanteerd wordt en helpt bij het horen van gesproken taal. Zijn ouders zijn doof en thuis wordt door iedereen VGT gebruikt. Thuis wordt veel geïnvesteerd in het lezen en schrijven van het Nederlands.

Klaas gaat naar het reguliere onderwijs en volgt de lessen door middel van een tolk VGT. Als er interactie is tussen de kinderen, wordt alles door de tolk vertaald naar VGT. Klaas vertelt door middel van VGT, die dan vertaald wordt naar het Nederlands.

Probleem is dat iedereen de vertaling krijgt van dezelfde tolk. Niemand in de klas kan VGT, iedereen gebruikt het Nederlands, dus zitten Klaas en de tolk in een soort taalbubbel. Op de school is er geen vak VGT. Klaas leert dus heel veel Nederlands, maar VGT wordt niet aangeboden. Hij heeft wel een ondersteuner die een beetje VGT kan. De communicatie tussen beide lukt, maar er kunnen wel vragen worden gesteld of op die manier voldoende ondersteuning wordt geboden.

Zowel het Nederlands als de VGT van Klaas zijn optimaal, maar hij is wel een beetje geïsoleerd. Hij is de enige in de klas die gebarentaal kan. Bij groeps gesprekken kan hij nooit op een natuurlijke manier meedoen.

Klaas heeft input van het Nederlands op school en thuis. Enkel thuis heeft hij een goede input van VGT, want op school pikt hij enkel VGT op via de tolk.

3.2. Miet

Miet is doof en heeft een CI. Haar ouders horen allebei en ze communiceren ook in Vlaamse Gebarentaal. Miet gaat naar een school voor buitengewoon onderwijs, type 7.

Op die school heeft ze contact met andere dove kinderen, maar het is een beperkte groep. Er is een dove leerkracht op school, maar die geeft enkel het vak VGT. Verder wordt er geen VGT aangeboden. Er zijn dus vragen te stellen bij de kwaliteit en of het aanbod VGT voldoende is.

Miet zou eventueel naar het regulier onderwijs kunnen gaan door middel van een tolk, maar dan rijst weer het probleem van mogelijk isolement, want de ouders weten dat het niet optimaal is om als enig doof kind in een reguliere school les te volgen.

Miet krijgt thuis input van Vlaamse Gebarentaal en Nederlands met ondersteuning van gebaren. VGT wordt thuis en op school aangeboden.

3.3. Joris

Joris is horend, evenals zijn ouders. Hij heeft een dove zus. Thuis communiceren ze in VGT en Nederlands.

Joris gaat naar het regulier onderwijs, waar er geen aanbod VGT is, maar eigenlijk wil hij op school graag VGT leren om thuis beter met zijn zus te kunnen communiceren.

3.4. Toon

Toon is horend, zijn ouders zijn doof en zijn broer is horend. Thuis communiceren ze in VGT en met zijn broer communiceert hij in het Nederlands en VGT.

Op school kan hij de VGT die hij thuis leert niet gebruiken, en omgekeerd kan hij de zaken die hij op school leert niet thuis vertellen. Toon heeft het gevoel dat hij een deel van zijn identiteit altijd thuis moet achterlaten als hij naar school vertrekt. De ouders van Toon willen ook graag in gesprek gaan met de leerkrachten en de school, maar die gesprekken verlopen heel moeizaam.

3.5. Emma

Emma is doof, heeft een CI, maar ze kan daarmee niet alles goed horen. Haar horende ouders kunnen geen VGT en ze gaat naar een reguliere school waar er geen aanbod VGT is. Daardoor heeft ze een achterstand op het vlak van taal en cognitie.

3.6. Polly

Polly is doof, heeft een CI, maar haar horende ouders kunnen geen VGT. Ze gaat naar het regulier onderwijs met een tolk VGT. Polly volgt de lessen, maar de tolk is de enige persoon waarvan ze VGT aangeboden krijgt. De ondersteuner en de leerkracht kennen geen VGT. De vraag rijst of Polly de gebaren begrijpt en de gebarentaal oppikt. Het is dus zeker geen optimaal aanbod VGT.

4. Welk onderwijs vandaag?

4.1. Regulier onderwijs

In het regulier onderwijs kunnen tolken of andere hulpmiddelen (FM-apparatuur, een CI, een hoortoestel of een schrift) ingeschakeld worden, schetst *Maartje De Meulder*, maar daar zijn een aantal nadelen aan verbonden. Het is geen echte gebarentalige omgeving, want meestal is er maar één dove leerling, waardoor die met de tolk in een taalbubbel zit en als de tolk wegvalt, ontstaan er communicatiemoeilijkheden. Bij interactie in groep buiten de klas is er geen tolk aanwezig en is er bijgevolg ook geen communicatie.

Het vak Vlaamse Gebarentaal wordt niet aangeboden in het regulier onderwijs. Ook alle lesmateriaal is volledig in het Nederlands en de leerkracht gebaart niet.

Door het M-decreet kan een ondersteuner ingezet worden voor twee tot vier uur per week, maar ook die kent meestal geen gebarentaal.

Door een tolk in te zetten, ontstaat natuurlijk geen tweetalig onderwijs, benadrukt de spreker. Het onderwijs verloopt in het Nederlands, maar wordt vertaald via een tolk Vlaamse Gebarentaal. Artikel 24 van het VN-verdrag wordt dan niet toegepast, stelt de spreker, en er is ook geen sprake van inclusief onderwijs.

Van het kleuter- tot en met het hoger onderwijs kan worden gebruikgemaakt van een tolk tijdens de lessen. In 1997 startte dit als experiment in het secundair en hoger onderwijs. De overheid heeft het inzetten van tolken nooit echt geëvalueerd, merkt de spreker op.

Vanaf het schooljaar 2013-2014 kunnen tolken ook ingeschakeld worden in het kleuter- en lager onderwijs. Deze regeling kwam tot stand nadat een ouderpaar hierop aandrong, wegens het lage niveau van het buitengewoon onderwijs en de ontoegankelijkheid van het reguliere onderwijs.

Maar dat is geen goede structurele oplossing, aldus Maartje De Meulder, want er zijn ook nadelen aan verbonden. De tolken die een opleiding volgen, leren tolken voor volwassenen die de taal al volledig hebben verworven. Voor een kind in het kleuter- of basisonderwijs is dat natuurlijk niet het geval.

Een volwassene weet hoe het verhaal van de tolk gepuzzeld en begrepen moet worden. Een kind kan dat nog niet en is nog volop bezig met de taalontwikkeling. Voor een kind is ook de rol van een tolk niet altijd duidelijk. Is het een tolk, een leerkracht of een ondersteuner?

Een tolk zorgt ook niet voor rechtstreekse interactie met leerkrachten en klasgenoten. Het is ook geen taalmodel. Er is een natuurlijke manier nodig om gebarentaal te verwerven. Op deze manier zien de leerlingen enkel gebarentaal via een tolk.

In de maatschappij wordt vaak gedacht dat door het inzetten van een tolk alles geregeld is en het dove kind niet geïsoleerd zal geraken, maar in de realiteit is dat helemaal anders. De spreker verwijst ook naar de situatie waarbij er in de klas altijd een volwassen persoon naast het kind zit, wat geen natuurlijke klasomgeving is. Maartje De Meulder is van mening dat in een ideale situatie een tolk eigenlijk niet nodig zou moeten zijn in de klas.

Ze wijst er de leden ook op dat de Vlaamse overheid stelt dat leerlingen die een tolk gebarentaal willen inschakelen al Vlaamse Gebarentaal moeten kunnen. Dat is eigenlijk raar, want er is geen voorschools aanbod Vlaamse Gebarentaal. De Vlaamse overheid neemt hier haar verantwoordelijkheid niet op. 90 percent van de dove kinderen heeft horende ouders. Dus deze kinderen worden geboren in een gezin dat geen gebarentaal kan. Hoe kunnen deze kinderen gebarentaal leren als er geen structureel aanbod is in de voorschoolse periode? De spreker noemt dit contradictorisch.

4.2. Buitengewoon onderwijs

Type 7 van het buitengewoon onderwijs, ook wel de dovenscholen genoemd, heeft geen gelijkwaardig niveau als het regulier onderwijs, schetst de spreker. Er zijn beperkte mogelijkheden om een diploma te halen.

Van de dove ouders heeft 90 percent horende kinderen. Dat betekent dat veel horende kinderen gebarentaal kunnen, maar geen school hebben waar ze naartoe kunnen, want ze kunnen niet terecht in een dovenschool. Er is geen tweetalig onderwijs, dus die groep kinderen heeft een thuistaal die niet terug te vinden is in het onderwijs.

In dovenscholen wordt de Vlaamse Gebarentaal niet breed gedragen. De meeste scholen ondersteunen VGT niet. Er wordt lesgegeven in het Nederlands en gebaren dienen om te ondersteunen. Het is dus een misverstand dat alle leerlingen gebarentaal leren op de dovenscholen, stipt de spreker aan.

5. Van toegankelijk onderwijs naar onderwijs in VGT

De spreker stelt dat in artikel 24 van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap staat dat het belangrijk is dat kinderen in een omgeving naar school gaan waar hun cognitieve en sociale ontwikkeling het

meest gestimuleerd wordt. Voor een aantal kinderen betekent dit een gebarentaalomgeving. Op dit moment wordt niet voldaan aan artikel 24, merkt Maartje De Meulder op.

Er is volgens de spreker dus een nieuw model nodig, waarin Vlaamse Gebarentaal volwaardig aan bod komt. Geen onderwijsmodel waarin het Nederlands toegankelijk wordt gemaakt via Vlaamse Gebarentaal, maar een onderwijsmodel waarin VGT wordt bekeken als een volwaardige taal.

Op dit voorstel van een tweetalig model in een reguliere school komt dikwijls als reactie dat het een soort tussenmodel of een overgangsmiddel tussen buitengewoon en regulier onderwijs is. Dat is niet het opzet, maakt de spreker duidelijk. Het is wel degelijk een model op zich.

Op het voorstel komt soms ook de reactie dat dan opnieuw segregatie georganiseerd wordt. Dat is niet de bedoeling, maakt de spreker duidelijk. Er wordt gewerkt in een reguliere school, waar een klas is samengesteld uit zowel horende als dove kinderen. De horende kinderen zijn bijvoorbeeld broers of zussen van dove kinderen of hebben dove ouders. De andere horende kinderen zitten in de andere klassen. De dove kinderen zitten hier dus samen met hun 'peers', hun leeftijdsgenoten. Het is belangrijk dat de dove kinderen in het reguliere onderwijssysteem zitten. Het is niet de bedoeling om ze op een eiland te zetten, dus segregatie duikt niet op.

De overheid ziet inclusie dikwijls als de transitie van het buitengewoon naar het regulier onderwijs. Dat is niet het opzet van dit onderwijsmodel, beklemtoont de spreker. Inclusief onderwijs betekent het aanpassen van een bestaand systeem en de omgeving aanpassen naar een gebarentaalomgeving waar 'peers' samen kunnen zijn. Dat is voor de spreker inclusief onderwijs.

6. Verkennend project tweetalig onderwijs

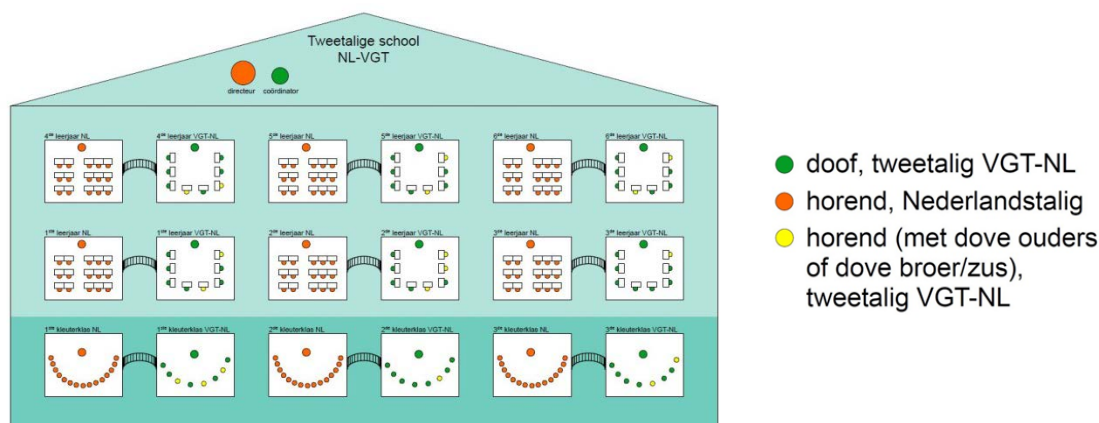
Marieke Kusters licht toe wat een tweetalige klas in het gewoon onderwijs zou betekenen en hoe dit idee zich heeft ontwikkeld.

Van oktober 2014 tot oktober 2015 liep een verkennend project met steun van Gelijke Kansen en werd onderzocht wat het beste onderwijsmodel is voor dove kinderen in Vlaanderen. Het onderwijsmodel moest passen voor dove kinderen, voor horende kinderen van dove ouders, voor broers en zussen van dove kinderen en moest natuurlijk ook haalbaar zijn in Vlaanderen.

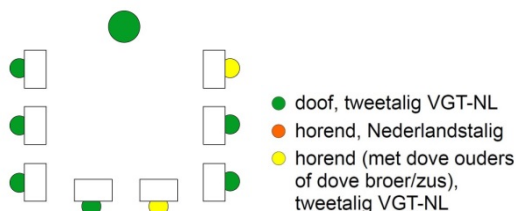
Tijdens het project werden zes modellen van tweetalig onderwijs bezocht in het buitenland, meer bepaald in de Verenigde Staten, Frankrijk en Hongkong. Er was een focusgroep met ouders van dove kinderen, er waren gesprekken met dove ouders van zowel horende als dove kinderen en er waren gesprekken met ervaren leerkrachten uit het dovenonderwijs. Daarnaast werden ook veel experts, onder andere op het vlak van meertalig onderwijs en onderwijs aan dove kinderen, gecontacteerd.

Op basis van al die input werd een voorstel ontwikkeld.

7. Tweektalige klassen in een reguliere school

In het voorgestelde onderwijsmodel is er op elk niveau een tweektalige klas. De school wordt in bovenstaande afbeelding weergegeven, de klas in de onderstaande afbeelding.

In een tweektalige klas zitten meer dove kinderen dan horende, schetst de spreker. De leerkracht is in het beste geval doof en is tweektalig en beheerst dus zowel het Nederlands als VGT heel vlot. De voertaal is VGT en lezen en schrijven gebeurt in het Nederlands. VGT en Nederlands worden als gelijkwaardige taalvakken gegeven.

De tweektalige klas loopt parallel met de horende klas, verduidelijkt Marieke Kusters. In die klas wordt geen VGT gegeven en verlopen de lessen in het gesproken Nederlands. Maar er is wel een extra taalvak VGT als vreemde taal, twee uren per week. Dus de horende kinderen hebben notie van VGT en kunnen dus communiceren met de dove kinderen van de andere klas.

De spreker maakt duidelijk dat segregatie tegengegaan wordt. Er zijn brugmomenten waarin de twee klassen elkaar ontmoeten, voor gemeenschappelijke activiteiten en lessen en op de speelplaats. Het positieve hierbij is dat kinderen heel hun taalregister moeten aanspreken om te communiceren: spreken, schrijven, gebaren, gesticuleren enzovoort.

Een positief effect is dat kinderen een positieve houding ontwikkelen ten opzichte van het Nederlands en de Vlaamse Gebarentaal. De leerkracht en het personeel moeten het goede voorbeeld geven door een open houding aan te nemen ten opzichte van de twee talen. De leerlingen en leerkrachten uit de horende klassen moeten zeker niet vlot gebarentaal kunnen, maar moeten wel een positieve houding aannemen. Er moet ruimte zijn voor samenwerking, zodat kinderen kunnen zien dat dove en horende leerkrachten op een gelijkwaardige manier kunnen samenwerken.

Het is een reguliere school, dus zal de directeur waarschijnlijk horend en Nederlandstalig zijn. Maar de persoon die het tweetalig programma leidt, moet sterk tweetalig zijn, merkt de spreker op.

Marieke Kusters geeft mee dat het de doelstelling is om met de kleuterklassen te beginnen en jaar na jaar oudere kinderen toe te laten, totdat het zesde leerjaar is bereikt.

Er hebben nu al meer dan dertig ouders interesse betoond voor dit systeem. Zij zoeken dus een plaats om tweetalige klassen te kunnen oprichten.

De initiatiefnemers mikken op het schooljaar 2019-2020 om te kunnen starten met een kleuterklas.

De sprekers vragen steun van de commissieleden om dit concept van inclusief onderwijs, namelijk een tweetalige klas in een reguliere school, mogelijk te maken.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

1.1. Tussenkoms van Jo De Ro

Het bevreemdt *Jo De Ro* enigszins dat de sprekers in hun presentatie gesteld hebben dat er in het buitengewoon onderwijs geen enkele vorm van regulier of volwaardig diploma mogelijk zou zijn. Opleidingsvorm 4 levert, voor een aantal types van buitengewoon onderwijs, immers wel degelijk een diploma secundair onderwijs op voor de leerlingen en dit in verschillende richtingen. Mogelijk hebben de organisaties die de sprekers vertegenwoordigen daar een andere mening over, maar puur decretaal en onderwijskundig bekeken, geeft OV 4 wel degelijk toegang tot een diploma secundair onderwijs.

Het lid had ook graag vernomen of de sprekers dit idee al hebben afgetoetst bij de onderwijsinrichters en of ze daar blijken van interesse hebben mogen waarnemen. Of moet dit een nieuwe kleine onderwijsinrichter worden die bestaat naast het gemeenschapsonderwijs, het vrij onderwijs en het gemeentelijk onderwijs? En op hoeveel scholen mikt men dan op termijn in Vlaanderen? Over hoeveel kinderen (niet-horend en horend) zou het gaan?

En ten slotte vraagt hij ook of het hier voorgestelde model een unieke synthese is van elementen die men in het buitenland gezien heeft, dan wel of er in andere landen misschien al een soortgelijk model bestaat. In het laatste geval had hij ook graag vernomen hoelang men daar al op die manier werkt en welke resultaten dat heeft opgeleverd.

1.2. Tussenkoms van Paul Cordy

Paul Cordy stelt vast dat erkenning van de Vlaamse Gebarentaal door Vlaanderen in 2006 ook een zekere verantwoordelijkheid tot stimulering en behoud van die taal met zich heeft gebracht. Momenteel spelen dovenscholen een centrale rol in het doorgeven ervan. Hij vraagt zich dan ook af of de gebarentaal niet in de verdrukking dreigt te komen naarmate men meer en meer richting inclusief onderwijs gaat werken.

1.3. Tussenkost van Orry Van de Wauwer

Orry Van de Wauwer heeft met interesse kennisgenomen van de uiteenzetting over de actuele juridische positie van de Vlaamse Gebarentaal en de diverse pistes die men hiermee uit kan. Tegelijk zijn er bij hem – ook naar aanleiding van de diverse rapporten die vooraf werden bezorgd – een aantal vragen gerezen, waarover hij graag meer duidelijkheid had gekregen.

Voor wat de piste betreft die een bredere erkenning beoogt van het recht op onderwijs in de Vlaamse Gebarentaal, verwijst het lid naar het onderzoeksrapport uit 2016 ('Onderzoek naar juridische status en mogelijkheden voor Vlaamse Gebarentaal'), waarin de betrokken onderzoekster, Delphine le Maire, stelt dat er idealiter aanpassingen zouden moeten gebeuren aan de Grondwet en de onderwijstaalwetgeving. Maar doordat dit zeer moeilijk ligt, kan er ook geopteerd worden voor een aantal meer pragmatische ingrepen. Kunnen de sprekers zich vinden in deze meer praktische benadering?

Met betrekking tot het inclusief onderwijs via gebruik van een tolk Vlaamse Gebarentaal, heeft het lid begrepen dat de sprekers dit systeem als onvoldoende inclusief beschouwen en willen evolueren naar een echt tweetalig onderwijs. Impliceert dit de afbouw van het bestaande aanbod inclusief onderwijs, of kunnen er desgevallend twee systemen naast elkaar blijven bestaan. Allicht zijn er immers ook ouders die zich kunnen vinden in het bestaande aanbod qua inclusief onderwijs. In hoeverre staan de ouders van dove kinderen of dove ouders achter de idee van een totaal separaat systeem?

Verder komt het de spreker ook voor dat het in de rapporten aangehaalde voorbeeld van een in de Franse Gemeenschap bestaand model op een aantal punten toch nogal verschilt van het ideale model dat men zou willen tot stand brengen. Met name vraagt het lid zich af of het (zoals dat in het Franstalig onderwijs het geval is) niet beter is dat horende kinderen van dove ouders in een tweetalige klas simultaan instructie zouden krijgen in het mondelinge Nederlands, veeleer dan dat ze modelinstructie zouden krijgen in de Vlaamse Gebarentaal?

Met betrekking tot het ontwikkelen van een tweetalig kleuteronderwijs heeft het lid een aantal praktische vragen. Met name vraagt hij zich af op hoeveel plaatsen men dit zou kunnen opstarten? In Franstalig België lijkt dat aanbod namelijk enkel te bestaan in één school, in Namen. Zal men in Vlaanderen de zaak ook moeten concentreren, of zien de sprekers de zaak veeleer geografisch gespreid over heel Vlaanderen? Zijn er desgevallend al scholen aangesproken die kandidaat zijn om mee in het verhaal van het tweetalig onderwijs te stappen? Over hoeveel dove en horende leerlingen zou het potentieel kunnen gaan?

1.4. Tussenkost van Katia Segers

Katia Segers vraagt waarom er momenteel blijkbaar geen specifieke opleiding bestaat voor kindertolken? Het komt haar voor dat dit toch wel een ernstige lacune is, aangezien dove kinderen best zo snel mogelijk de Vlaamse Gebarentaal op een volwaardige manier aanleren.

Met betrekking tot mediagebruik door doven, wijst het lid erop dat er in de aanloop naar de vernieuwing van de beheersovereenkomst met de VRT (voor de periode 2016-2020) een hoorzitting is geweest rond de rol van de publieke omroep. Daar werd onder andere benadrukt dat de VRT haar programma's op een zo inclusief mogelijke manier diende aan te bieden. Op vandaag is er ook al een heel aanbod specifiek voor doven: ondertiteling, vertolking tijdens het journaal en het jeugdjournaal Karrewiet. Hoe evalueren de sprekers dat aanbod en waar zien zij desgevallend nog ruimte voor verbetering?

1.5. Tussenkost van Tine Soens

Tine Soens formuleert de bedenking dat het doel erin moet bestaan onderwijs op maat te voorzien voor elk kind, op basis van diens talenten. Voor sp.a impliceert dit ook zoveel als mogelijk binnen het gewoon onderwijs te blijven, zolang dit de ontwikkeling van het kind ten goede komt. Een goed omkaderd en uitgewerkt proefproject zou dan ook een zeer waardevolle stap kunnen zijn.

Uit berichten in de krant heeft het lid begrepen dat er twee dergelijke projecten op stapel zouden staan, die vanaf volgend jaar zouden kunnen beginnen lopen. Ze had daarover dan ook graag wat meer informatie gekregen. Hoe ziet men dat concreet en welke omkadering zal daarvoor nodig zijn?

1.6. Tussenkost van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman kan zich terugvinden in een aantal van de reeds gestelde vragen. Ze apprecieert dat het hier geformuleerde model het bestaande binaire systeem van gewoon en buitengewoon onderwijs durft te overstijgen. Op termijn betekent echte inclusie allicht de veralgemening van het voorgestelde geïntegreerde model. Het concrete voorstel is een gedurfde vorm van out of the box denken.

De spreker had daarnaast ook graag vernomen over hoeveel kinderen het in totaal gaat en met hoeveel scholen men zou willen beginnen. Heeft men al zicht op de financiële implicaties? Vanuit beleidsmatig oogpunt gezien, zijn dit allemaal belangrijke kwesties.

1.7. Tussenkost van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels heeft begrepen dat het ontbreekt aan een voorschools aanbod om de Vlaamse Gebarentaal al op zeer jonge leeftijd machtig te worden. Het klopt dat van zodra er aanwijzingen zijn dat een kindje slecht of niet hoort, er een hele medische procedure op gang komt om zo goed mogelijk hulp te bieden. Kind en Gezin, bijvoorbeeld, legt in die gevallen erg de nadruk op het gebruik van cochleaire implantaten. Allicht is deze medicalisering er mee debet aan dat men niet echt vroeg de nadruk legt op het aanleren van de Vlaamse Gebarentaal. Klopt deze inschatting? Want anderzijds zijn er toch ook instanties, bijvoorbeeld revalidatiecentra, die – naast de implantaten – wel degelijk ook al heel vroeg beginnen met gebarentaal.

Verder meent het lid dat het door de sprekers voorgestelde model in wezen al mogelijk is binnen de bestaande regelgeving. Ze haalt het voorbeeld aan van een initiatief dat genomen werd in Sint-Job-in-'t-Goor, waar een school voor buitengewoon onderwijs een type 9 heeft ingericht in een gewone, reguliere school. Men is daar gestart met twee klassen type 9 (kleuterklas en eerste leerjaar). De school voor buitengewoon onderwijs moest daarvoor een nieuwe vestigingsplaats aanvragen. Ze botste daarbij wel op het gegeven dat ze daardoor werkingsmiddelen verloor uit de algemene pot voor de school. Tevens was er een probleem met betrekking tot de prestatieregeling van de leerkrachten. Spijts deze problemen vraagt het lid of de sprekers deze piste al hebben overwogen. Men zou zo allicht immers veel sneller een of meer kleuterklassen kunnen opzetten. Of heeft men dat al nagegaan en is men op dezelfde problemen gebotst.

1.8. Tussenkost van Koen Daniëls

Naar aanleiding van de uiteenzetting rijzen bij *Koen Daniëls* toch enkele praktische vragen. In een relatief recent verleden is er al heel wat werk verzet

om voldoende doventolkondersteuning te realiseren in het gewoon onderwijs. Daarbij zijn heel wat problemen opgedoken en aangepakt: het statuut van de tolken, de terbeschikkingstelling van de tolken, de intermediair (CAB), het aantal uren dat niet getolkt kan worden enzovoort. De eerste vraag moet logischerwijze dan ook zijn wat de inschatting van de sprekers is over de bereikte resultaten. Is het statuut van de tolken nu bijna geregeld? Op hoeveel percent aangevraagde en getolkte uren zitten we momenteel in het onderwijs? Zijn er voldoende bekwame tolken beschikbaar, ook om in het hoger onderwijs te tolken?

Specifiek over het voorgestelde model vraagt het lid zich af of dit realiseerbaar is in alle scholen in Vlaanderen. Prima facie lijken er immers te weinig dove kinderen te zijn om het model over heel Vlaanderen uit te rollen. Betekent dit dat men ouders zal moeten verplichten om hun kind naar een specifieke school in hun regio te sturen? Zien de ouders van dove kinderen het zitten dat hun vrije schoolkeuze op die manier zou worden beperkt?

Vervolgens stelt het lid vast dat het aanbieden van een extra taal, in casu de Vlaamse Gebarentaal, veronderstelt dat er elders in het lessenrooster iets zal moeten wegvallen voor die leerlingen. Of ziet men dit te compenseren door extra uren in te bouwen in het schema?

Wat de vereisten betreft waaraan de leerkrachten en de tolken zullen moeten voldoen, stelt zich allicht ook het probleem dat een brede uitrol van het model zal stuiten op het probleem van een tekort aan gekwalificeerd personeel.

Afsluitend vraagt Koen Daniëls zich af of het voorgestelde model überhaupt haalbaar is voor alle dove kinderen, het weze kinderen met of zonder implantaat? Naast het omgaan met hun gehoorproblematiek, wordt in het voorgestelde model immers van elk kind verwacht dat het een tweetalige context moet aankunnen. En allicht zullen heel veel dove kinderen dat aankunnen, maar misschien toch niet allemaal? Daardoor zullen ook andere alternatieven moeten blijven bestaan.

1.9. Tussenkoms van Kathleen Helsen

Ook *Kathleen Helsen* uit haar bezorgdheid aangaande de leerkrachtenkwestie. Naar de toekomst toe is het belangrijk dat er voldoende leerkrachten zijn die de gebarentaal goed machtig zijn, kwestie van langs deze weg onderwijs te kunnen aanbieden. Daar waar de sprekers voorstellen om met de implementatie van hun model te beginnen in het kleuteronderwijs, zou dit op termijn ook mogelijk moeten zijn in het lager en het secundair onderwijs. En in het secundair onderwijs dus ook binnen de verschillende richtingen waarvoor de kinderen kunnen kiezen. Daarom had het lid ook graag vernomen of de sprekers zicht hebben op het aantal leerkrachten met kennis van de Vlaamse Gebarentaal dat vandaag actief is in het kleuteronderwijs. Idem voor wat het lager onderwijs en het secundair onderwijs betreft. Ook vraagt zij welke wijzigingen er desgevallend zullen moeten worden doorgevoerd in de lerarenopleiding. Op heden is de Vlaamse Gebarentaal immers nog niet geïntegreerd in die opleiding. Quid ook de bijscholing die nodig zal zijn voor de reeds actieve leerkrachten?

2. Antwoorden van de deskundigen

Marieke Kusters stelt dat qua buitengewoon onderwijs de opleidingsvorm 4 momenteel beschikbaar is in geen enkele type 7-school. Op vandaag is het courante praktijk dat de scholen voor buitengewoon onderwijs heel sterk de integratie in het reguliere onderwijs stimuleren. Alle kinderen die cognitief en qua taal op een behoorlijk niveau zitten, stromen door naar het reguliere onderwijs.

Op de vraag over het aantal scholen dat men wil oprichten en de vestigingsplaats daarvan, stelt ze dat men wil starten met één of twee locaties. Om het model te implementeren, moet men immers genoeg dove kinderen hebben. Dat betekent dus ook dat men dat niet over heel Vlaanderen zal kunnen doen. De groep dove kinderen en kinderen van dove ouders moet groot genoeg zijn, zo niet dreigt opnieuw het gevaar van isolement en verliest men het peer-voordeel. Het is dus zaak om ervoor te zorgen dat het model zijn doel niet voorbijschiet.

Met betrekking tot de leerkrachten verklaart de spreker dat er momenteel in Vlaanderen niet zoveel leerkrachten zijn die heel sterk tweetalig zijn. Er zijn er alleszins ook niet genoeg om veel scholen te gaan oprichten. Als men al onmiddellijk veel scholen zou willen oprichten, dan zou dat ten koste gaan van de kwaliteit. Ook hierdoor is men qua opstart van het model beperkt tot één of twee plaatsen.

Op heden zijn er in totaal acht dergelijke leerkrachten met een diploma. Sommige daarvan zijn echter niet aan het werk in het onderwijs. Daarnaast zijn er ook enkele dove leerkrachten in opleiding en er zijn heel wat mensen die interesse hebben voor een lerarenloopbaan mocht dit model er komen. Op heden is de instroom nog beperkt, omdat men als dove leerkracht nog niet terechtkan in het regulier onderwijs en men niet gemotiveerd is om aan de slag te gaan in het buitengewoon onderwijs.

Daarnaast zijn er vanzelfsprekend ook opportuniteiten via bijscholing van reeds bestaande leerkrachten. Die bijscholing zou dan sterk moeten focussen op de Vlaamse Gebarentaal en op de aanpak van tweetalig onderwijs. Om die extra kennis en bagage te ontwikkelen en aan te leren, zou men willen samenwerken met de hogescholen.

Of er al een school bereid is gevonden om in te stappen in het model, komt een beetje neer op de vraag naar de kip of het ei. Veel zal afhangen van de mate waarin de overheid zich bereid verklaart het experiment te ondersteunen. Ouders zowel als scholen zullen twijfelen zo lang ze niet zeker zijn dat de overheid mee in het verhaal wil stappen. Als er echter voldoende politieke wil en financiële steun is, zullen er zeker voldoende mensen bereid gevonden worden om het model van start te laten gaan.

Qua financiering wijst Marieke Kusters erop dat het voorgestelde model wel degelijk kostenefficiënt is. Op heden zijn er immers ook kosten verbonden aan het feit dat dove kinderen naar het reguliere onderwijs gaan. Daar genereren ze in de scholen waar ze naartoe gaan immers telkens kosten op het niveau van de leerkracht, de tolken en de ondersteuners. Wanneer men daarentegen meerdere dove kinderen samen in een klas zet daalt de kostprijs, doordat men met één leerkracht voor de klas kan volstaan.

Er worden trouwens nog op een andere manier kosten bespaard. Als kinderen in zo'n model kunnen opgroeien en volwassen worden, zullen ze later ongetwijfeld veel sterker staan en ook gemakkelijker hun weg vinden op de arbeidsmarkt. Dat zou een groot verschil zijn met de situatie die op heden bestaat. Het is met name niet ongewoon dat opgroeiende dove kinderen en jongvolwassenen af te rekenen hebben met psychische problemen, waar ook een prijskaartje aan vasthangt.

Voorlopig ligt de focus ook geheel op de kleuter- en de lagere school. Er zijn vooralsnog geen plannen voor het middelbaar onderwijs, omdat dit veel moeilijker te organiseren is. Door de veelheid aan studierichtingen zijn er te veel leerkrachten nodig en dreigen de dove leerlingen ook opnieuw zwaar verspreid en dus enigszins geïsoleerd te zitten. Voor het middelbaar onderwijs blijft het dan ook meer aangewezen om te investeren in kwalitatief hoogstaande gebarentaal-

tolken en specifieke ondersteuning voor de leerlingen. Eventueel kan er wel geopteerd worden voor het stimuleren van clusterintegratie. Daarbij zouden bijvoorbeeld enkele dove kinderen samen naar eenzelfde reguliere middelbare school gaan.

Maartje De Meulder gaat daarna dieper in op de vraag naar het wettelijk kader. Ze heeft er begrip voor dat een aanpassing van de Grondwet en de Onderwijstaalwet complex is en behoorlijk moeilijk ligt. De vraag die men hier vandaag wil stellen is er vooral een naar morele steun voor het model dat men voorstaat. Het model dat men in Vlaanderen wil realiseren is een innovatieve vorm van inclusief onderwijs, waarbij het niet enkel over dove kinderen gaat, maar ook over horende kinderen wiens thuistaal de Vlaamse Gebarentaal is. De mogelijke doelgroep voor dit onderwijsmodel is dus groter dan men op het eerste gezicht zou denken.

Naast de steun voor de idee *as such*, wil men de opstart van het model ook juridisch situeren in het Proeftuinendecreet (decreet van 9 december 2005 betreffende de organisatie van tijdelijke projecten in het onderwijs). Binnen dat kader kan de overheid toestemming geven om projecten op te starten die men anders maar moeilijk zou kunnen inpassen binnen het decreet basisonderwijs. Het voorbeeld van de school in Sint-Job-in-'t-Goor is een voorbeeld van wat nu al mogelijk is zonder wijziging van het decretaal kader, maar het komt niet helemaal overeen met wat de sprekers voor ogen hebben. De link met het buitengewoon onderwijs blijft hier immers bestaan, daar waar het voorgestelde model volledig losstaat van het buitengewoon onderwijs. Type 7-onderwijs laat in beginsel weliswaar toe dat een klein groepje naar een klas van het reguliere onderwijs gaat, maar daar blijven dan toch een aantal nadelen aan vastkleven. Zo is het niveau van het lesgeven in de Vlaamse Gebarentaal in het buitengewoon onderwijs al bij al toch vrij laag, terwijl er sowieso ook maar weinig dove leerkrachten zijn. En ook horende kinderen maken in dat geval geen deel uit van de klas. Die nadelen wil men expliciet niet. Dit is dus geen optie. Er moet dan ook verder worden nagedacht hoe men best tot een juridisch kader kan komen waarin het nieuwe model zich kan ontwikkelen.

Op de vraag of de Vlaamse Gebarentaal, of toch minstens de verdere verspreiding daarvan, niet in de verdrukking dreigt te komen als het nieuwe inclusieve model verder ontwikkeld wordt, antwoordt de spreker ontkennend. Mogelijk zal het omgekeerde fenomeen zich zelfs voordoen. Nu kan men in het reguliere onderwijs weliswaar tolken Vlaamse Gebarentaal inschakelen, maar deze vertolken nog steeds van het Nederlands naar de VGT en omgekeerd. In het inclusieve model daarentegen, wordt er niet meer vertaald, maar wordt er rechtstreeks in VGT gecommuniceerd. Dit stimuleert de ontwikkeling van VGT in verschillende domeinen.

Ook qua opleidingen kan de zaak overigens nog beter. In het model dat de spreker voor ogen staat, zijn de leerkrachten echte taalrolmodellen, die de Vlaamse Gebarentaal dus ook zeer goed machtig moeten zijn. Waarbij ze nog in het midden laat of die leerkrachten doof dan wel horend moeten zijn. Maar net zoals horende mensen de legitieme verwachting hebben dat hun kinderen in onberispelijk Nederlands les zullen krijgen, hebben dove kinderen recht op een zeer goed niveau van Vlaamse Gebarentaal. Daarenboven moeten de leerkrachten in kwestie ook perfect tweetalig zijn. Ze moeten zowel het Nederlands als de Vlaamse Gebarentaal machtig zijn. Met dit tweetalige onderwijsmodel is er dus hoegenaamd geen risico dat de Vlaamse Gebarentaal in de verdrukking zou komen.

Voor de vertolking op de VRT geldt *mutatis mutandis* hetzelfde. Er is bij het journaal nu al vertolking naar de Vlaamse Gebarentaal, maar de kwaliteit kan

zeker nog beter. Dergelijke kwaliteitsverbetering zou ook de kijkcijfers ten goede komen. Maar in essentie staat de spreker ook op dit domein een geheel ander model voor ogen. Optimaal ware het om eigen media in gebarentaal te hebben. Dat ware pas promotie voor de VGT. Waarbij de spreker nog laat opmerken dat het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap voorziet dat de overheid de verantwoordelijkheid heeft om VGT en de ontwikkeling daarvan te promoten.

Maartje De Meulder bevestigt verder dat het tot stand brengen van het nieuwe model niet betekent dat men de tolken uit de andere onderwijsvormen zou willen bannen. De twee sporen moeten naast elkaar blijven bestaan, zodat de ouders een vrije keuze hebben.

Voor wat de school in Namen betreft, preciseert de spreker dat het daar om 'co-enrolment' gaat. Dat model houdt in dat er altijd twee leerkrachten zijn, een dove leerkracht en een horende leerkracht. De doelgroep bestaat enkel uit dove kinderen. Er zijn op die school overigens ook horende kinderen, maar die kennen geen of heel weinig gebarentaal en worden – hoewel ze fysiek in dezelfde klas zitten – ook niet echt samen met de dove kinderen onderwezen. Er is dus geen echte link tussen de dove en de horende kinderen. Overigens zitten er op die school ook geen horende kinderen van dove ouders. Een echt inclusief model is dit dus niet. Dit is dan ook niet het model dat de spreker voor ogen heeft.

Er was ook een vraag over de tolkenopleiding. Tot enkele jaren geleden werd deze in Vlaanderen verstrekt door de centra voor volwassenenonderwijs. Men leerde daar over de loop van enkele jaren de Vlaamse Gebarentaal en het tolken. Dat leverde niet echt een goed resultaat op. Sinds enkele jaren bestaat er echter een opleiding op bachelor- en masterniveau op de Campus Antwerpen van de KU Leuven. De opleiding en de kwaliteit zijn dan ook veel verbeterd, maar het blijft problematisch dat studenten VGT meestal vanaf nul moeten verwerven en ook nog moeten leren tolken. Het doelpubliek van de vertolking blijft nog steeds de groep van de volwassenen. Binnen het voorgestelde tweetalige model is het alleszins ook niet de bedoeling om tolken in te schakelen. De leerkracht kan immers direct communiceren met alle kinderen in de klas. Het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap voorziet trouwens dat er een omgeving dient gecreëerd te worden die geschikt is om de sociale en cognitieve ontwikkeling van de betrokken kinderen te stimuleren.

De vraag werd hier ook gesteld of er niet beter ook een horende persoon in de klas aanwezig zou zijn. Veel hangt af van de individuele achtergrond van de betrokken kinderen. Naarmate die verschilt, kan er ook sprake zijn van verschillende noden waarop verschillend ingespeeld moet worden. Aangezien het sowieso altijd om een kleine groep zal gaan, zal het ook relatief eenvoudig zijn om maatwerk te leveren voor elk kind. Daarenboven mag men niet uit het oog verliezen dat de leerkracht tweetalig is, en dus ook tweetalig kan communiceren met de kinderen. Ook mag men ervan uitgaan dat de kinderen die starten met school normalerwijze wel al beschikken over een basiskennis van gebarentaal.

Dat brengt de spreker tot de kwestie van het voorschoolse aanbod van Vlaamse Gebarentaal. Ze beaamt de vaststelling van de commissieleden dat ouders die een doof kind krijgen, heel snel op het medische pad gezet worden. Het gaat dan vooral over cochleaire implantaten, revalidatiecentra en dergelijke. Omgekeerd wordt rond VGT echter relatief weinig informatie verstrekt. Ouders zijn dan ook heel vaak zoekende voor wat tweetalige opvoeding betreft. Ondertussen is er in Vlaanderen gelukkig wel een oudervereniging, Doof & Gezin Vlaanderen, die voor horende en dove ouders met horende of dove kinderen bijeenkomsten organiseert om ervaringen en tips rond opvoeding met elkaar te delen.

Marieke Kusters gaat daarna in op de vraag of de hier voorgestelde piste enig in haar soort is. Ze beaamt dat het hier om een uniek idee gaat, dat is geconstrueerd op basis van de beste elementen uit de diverse modellen die in het buitenland bezocht werden. Het leunt het dichtst aan bij het model dat in Toulouse gehanteerd wordt. Daar is er in een reguliere school een tweetalige klas met dove kinderen. Het verschil met het hier voorgestelde model is dat CODA-kinderen, dat wil zeggen horende kinderen van dove ouders of horende kinderen met een doof broertje of zusje, mee opgenomen worden in de klas. In Toulouse daarentegen gaat het exclusief over dove kinderen. Dat vinden de sprekers te eng. Daarenboven zullen er merkkelijk meer brugmomenten voorzien worden dan in Toulouse het geval is.

Ook in New York werd een school bezocht. Specifiek voor die school is dat heel veel van haar leerlingen horende kinderen van dove ouders zijn, terwijl het aantal dove kinderen in de minderheid is. Op zich is die situatie erg positief voor tweetalig onderwijs in het Engels en de American Sign Language. Maar de minoritaire positie van de dove kinderen heeft toch ook zo haar gevolgen. De kinderen mogen dan nog samen in de klas zitten, Engels is toch de facto de dominante taal. Voor de dove kinderen is dit niet optimaal, want ze dreigen opnieuw veel te missen en moeten er opnieuw wat achteraanhollen.

In Maryland en Californië werden een paar uitstekende scholen voor buitengewoon onderwijs bezocht. De kwaliteit ligt er erg hoog. Het ging echter wel om grote scholen met allemaal dove kinderen. Toch kan er qua lesdidactiek heel veel van hen geleerd worden.

De spreker benadrukt dat er contact gehouden wordt met alle bezochte scholen. Als het Vlaamse model tot stand zou komen, kan er langs deze kanalen dus ook heel wat informatie bekomen en uitgewisseld worden.

Maartje De Meulder wil daarna nog ingaan op een aantal concrete vragen. Qua ouderbetrokkenheid spreekt het voor zich dat de inspanningen om ouders te informeren en sensibiliseren – onder andere via infoavonden – onverdroten verdergezet zullen worden.

Het is de bedoeling om dit project op twee verschillende locaties op te starten. Dat impliceert dus ook dat er scholen gezocht moeten worden die bereid zijn deze samenwerking aan te gaan.

Naast een adequate focus op de gebarentaal, is het doel wel degelijk echt tweetalig onderwijs aan te bieden. De kinderen die de school doorlopen hebben zullen tweetalig zijn: schriftelijk (en desgevallend ook gesproken) Nederlands en VGT. Voor de kinderen fungeert de VGT daarbij als basistaal, waarop ze andere talen kunnen bouwen. Hier ligt ook een groot verschil met het huidige buitengewoon onderwijs, waar het opvalt dat kinderen bij het afronden van hun onderwijstraject vaak de gebarentaal niet echt goed onder de knie hebben, terwijl hun niveau van Nederlands ook niet altijd degelijk te noemen is. Vandaar ook dat dit niet kan doorgaan voor echt inclusief onderwijs.

Bij onderwijs via een tolk is het beeld zeer divers. Sommige kinderen kunnen genieten van een goed aanbod, andere niet. Ook hier kan men zich dus vragen stellen bij het niveau van inclusiviteit. Een doof kind gewoon in het regulier onderwijs droppen, lijkt op het eerste gezicht misschien inclusief, maar komt de facto vaak neer op een vorm van segregatie. Het model dat de sprekers voorstaan, heeft dan ook heel andere oogmerken.

3. Aanvullende vragen en antwoorden

Koen Daniëls komt nog even terug op zijn vraag naar de mate waarin de problemen rond de doventolkenuren ondertussen zijn aangepakt. Is er een voldoende aanbod, dekt de toegekende tijd de noden en loopt de werking via CAB goed?

Kathleen Krekels meent dat het door haar aangehaalde model van de school in Sint-Job-in-'t-Goor toch zijn merites heeft. Allicht ware het geen slechte zaak om te beginnen vanuit iets dat reeds bestaat. Dat is alleszins makkelijker dan een volledig eigenstandig model uit de grond te moeten stampen. In het huidige type 7 zitten trouwens al leerkrachten die zeer specifieke skills hebben, de Vlaamse Gebarentaal goed beheersen en goed bekend zijn met de problematiek van dove kinderen. Zonder hen wordt het sowieso moeilijk om een nieuw model op te starten. Ook structureel is het makkelijker om te vertrekken vanuit een samenwerking tussen type 7 en, bijvoorbeeld, een gewone kleuterklas. Vertrekken vanuit een bestaand gegeven, zal hoe dan ook makkelijker gaan dan vertrekken vanaf nul om tot een ideaaltypische constellatie te komen. Dergelijke ideale situatie dreigt ook heel wat organieke en financiële klippen te moeten nemen.

Jo De Ro stelt vast dat er de laatste jaren flink wat beweegt in het onderwijs. Zo zijn er zich – mee door de implementatie van het M-decreet en de totstandbrenging van een nieuw ondersteuningsmodel – tussenvormen aan het ontwikkelen tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. In opleidingsvorm 4 buso, bijvoorbeeld, volgen een aantal leerlingen buitengewoon onderwijs gedurende een deel van de week ook les in het gewoon secundair onderwijs. Binnen de scholengroep Dender werkt het instituut voor buitengewoon secundair onderwijs van De Horizon zo samen met een school voor gewoon secundair onderwijs in Ninove. Op andere plaatsen is men iets soortgelijks aan het uitproberen in een testsetting, en op nog andere plaatsen wordt daarrond al het nodige denkwerk verricht. Het lid vraagt zich dan ook af of de scholen die al ervaring hebben rond dovenonderwijs in buso niet ook interesse zouden hebben in dit model, wat meteen tot een veel snellere opstart van een project zou kunnen leiden, terwijl men al bij al toch tamelijk dicht bij het voorgestelde model blijft aanleunen. Tevens zou men zich dan kunnen laten inspireren door een netwerk van scholen dat al bestaat.

Indien er om op te starten gemikt wordt op één of twee locaties in Vlaanderen, zal er allicht ook gemikt moeten worden op samenwerking met scholen waaraan een internaat verbonden is. Een lang dagelijks traject vanuit heel Vlaanderen lijkt immers niet haalbaar, noch voor de betrokken kinderen, noch vanuit het oogpunt van de mobiliteit.

Ten slotte drukt het lid nog zijn verbazing uit over het feit dat de VGT die door Nederlandstalige mensen gebruikt wordt, geen Nederlands zou zijn in de zin van onze onderwijstaalwetgeving. Waar daar precies het juridisch obstakel ligt, is hem alleszins niet duidelijk. Het komt hem zelfs voor dat dit veeleer een discriminatie dan een vergetelheid in de wet is. Zo nodig moet hiervoor maar het nodige decreetgevende werk worden verricht. Dat kan desgevallend al naar aanleiding van het op stapel staande OD XXVIII.

Orry Van de Wauwer meent begrepen te hebben dat de effectiviteit van het werken met tolken in het regulier onderwijs en het buitengewoon onderwijs type 7 nooit echt geëvalueerd is. Van de sprekers had hij graag vernomen of zij een dergelijke evaluatie opportuun achten.

Wat dan de horende kinderen betreft die in het voorgestelde model samen met de dove kinderen naar school zouden gaan, drukt het lid de vrees uit dat – gezien de VGT de instructietaal zou zijn in de klas – hun mondeling Nederlands niet voldoende tot ontwikkeling zou komen. Hoe zien de sprekers dit?

Met betrekking tot het feit dat type 7 niet voorkomt in OV 4, beaamt *Koen Daniëls* dat er zich hier een probleem stelt. Het probleem van een tekort aan aanbod van OV 4 stelt zich overigens ook meer algemeen. Nogal wat groepen van jongeren kunnen immers wat extra ondersteuning gebruiken. Ligt hier misschien ook een deel van de oplossing, met name dan wat het secundair onderwijs betreft? Ook had hij van de sprekers graag vernomen of zij personen met een cochleair implantaat als horenden dan wel als niet-horenden beschouwen voor wat hun model betreft. Vanuit medisch oogpunt wordt immers nogal eens gesteld dat met een implantaat meteen het hele probleem van de doofheid is opgelost. Voor de betrokken ouders liggen de zaken echter niet altijd zo duidelijk. Zij hebben nood aan informatie over de mate waarin het implantaat al dan niet de VGT vervangt, dan wel de mate waarin die twee zaken complementair zijn.

Marieke Kusters antwoordt dat er inzake de problematiek van het statuut van de tolken VGT vooralsnog niet veel beterschap te bespeuren is. Zowel Doof Vlaanderen als de vereniging van de tolken VGT ijveren al lang voor een beter statuut, maar tot nog toe zonder veel resultaat.

Op de vraag of de kwestie van de doventolkenuren in het onderwijs ondertussen al beter geregeld is, antwoordt de spreker bevestigend. Hoewel het statistisch rapport van het CAB over het jaar 2017 nog niet beschikbaar is, kan er gerust gesteld worden dat de oplossingsgraad van de vraag naar tolken in het onderwijs veel beter is geworden. Dat betekent overigens niet dat er 100 percent dekking is. Met name stellen er zich in Limburg en Vlaams-Brabant nog wel eens problemen qua beschikbaarheid van voldoende tolken.

Op de werking van het tolkenbemiddelingsbureau, het CAB, heeft men ook niet altijd een goed zicht. Soms is er sprake van enige vaagheid inzake de manier waarop er aan tolkenbemiddeling wordt gedaan voor onderwijsaangelegenheden. Tevens is er ook nog een groot probleem met de kwaliteit van sommige tolken die werkzaam zijn in het onderwijs. Het komt regelmatig voor dat een leerling een tolk van een eerder belabberd niveau krijgt toegewezen, hetgeen het voor de leerling in kwestie bepaald moeilijk maakt om de les goed te volgen. Dat ontbreken van een kwaliteitscontrolesysteem voor tolken blijft voor de betrokkenen een groot probleem. In zijn algemeenheid is het systeem ook nog nooit op een degelijke manier geëvalueerd geweest.

Maartje De Meulder vult nog aan dat er in Vlaanderen geen register voor tolken gebarentaal is. In concreto betekent dit dat een afgestudeerde tolk zijn hele verdere leven kan blijven tolken, zonder dat er gevraagd wordt naar frequentie van tolkopdrachten, naar bijscholing of naar kwaliteit. Dit ontbreken van controle vormt een ernstige lacune in het systeem. Dat geldt met name voor wat het onderwijs betreft, maar natuurlijk ook in alle andere domeinen.

Er was ook een vraag naar de wenselijkheid van een tussenvorm, waarbij er halftijds geïntegreerd en halftijds in een dovenschool zou worden gewerkt. Op zich lijkt deze piste het beste uit twee werelden te combineren, maar in de praktijk zou een en ander zeer moeilijk uit te voeren zijn, als het al wenselijk is. Ten eerste bestaat type 7 niet binnen OV 4 en ten tweede geeft het volgen van een dergelijk gecombineerd systeem – conform de bestaande regelgeving – aanleiding tot het verlies van recht op tolkuren. Als men dan toch nog tolken wil, moet men die uit eigen zak betalen. Bovendien zou het buitengewoon onderwijs

(ook in het licht van het M-decreet) in beginsel afgebouwd moeten worden. België staat internationaal trouwens niet goed aangeschreven voor het instandhouden van een vrij uitgebreid systeem van buitengewoon onderwijs. Verder spreekt het voor zich dat er degelijk geëvalueerd moet worden of de dovenscholen goed bezig zijn, of de kinderen goede resultaten behalen en of de leerkrachten goed werk leveren. Momenteel wordt er te weinig geïnspecteerd in dat onderwijs. Ouders hebben nochtans het recht om te weten of deze of gene school goed bezig is. De piste van een tussenvorm strookt dus niet met wat de sprekers voor ogen hebben.

Marieke Kusters geeft nog mee dat het bij OV 4 over middelbaar onderwijs gaat, daar waar het voorgestelde model beperkt is tot het lager onderwijs en de kleuterschool.

Op de vraag of het mee opnemen van horende kinderen in het voorgestelde model geen risico's oplevert voor hun taalontwikkeling, stelt *Maartje De Meulder* dat zulks allicht niet het geval zal zijn. Het Nederlands is immers alomtegenwoordig in de maatschappij en in de media. Dit in tegenstelling tot de VGT die wel degelijk ondersteuning behoeft. Overigens sluit het model niet uit dat gesproken Nederlands op de een of andere manier wel degelijk aanwezig kan zijn op de school. Mocht dit, bijvoorbeeld, een aandachtspunt zijn bij een bepaald kind, dan spreekt het voor zich dat daar de nodige aandacht aan besteed zal worden.

Met betrekking tot het in Sint-Job-in-'t-Goor gehanteerde model, beaamt de spreker dat er in het buitengewoon onderwijs wel degelijk expertise aanwezig is die ook in de toekomst gebruikt moet worden. Bij de opstart van het model zal dan ook zeker gebruikgemaakt worden van die expertise. Maar anderzijds moet men dat ook niet overschatten. Zo zijn zeker niet alle leerkrachten uit de betrokken richting van het buitengewoon onderwijs voldoende vaardig in VGT. Een ander probleem met betrekking tot die buitengewoononderwijspiste is dat horende kinderen er niet in thuishoren. Voor wat het financieel aspect van de zaak betreft, wijst de spreker er ten slotte nog op dat er in wezen niet meer financiële middelen vereist zullen zijn, maar dat er veeleer sprake zal zijn van een verschuiving van middelen (minder tolkuren, minder kinderen in het buitengewoon onderwijs enzovoort).

Marieke Kusters preciseert verder nog dat kinderen met een cochleaire implant nog steeds dove kinderen blijven. Ze hebben weliswaar mogelijkheden om auditieve signalen waar te nemen en om te leren spreken, maar de resultaten van een dergelijke CI kunnen zeer uiteenlopen. Niet bij elk kind leveren ze even goede resultaten op. Dat er een CI is, is op zich dus zeker geen reden om af te zien van het aanleren van de Vlaamse Gebarentaal. Dat ware een gemiste kans en een beperking van de toekomstkansen van de kinderen in kwestie. Ook voor wat dat betreft, verdienen de ouders voldoende informatie en ondersteuning, evenals een goed aanbod voor het aanleren van VGT. De departementen Welzijn en Cultuur zijn daar als bevoegde instanties samen voor verantwoordelijk. Gedurende een periode van drie jaar heeft er trouwens al een participatieproject gelopen, waarin er bij gezinnen aan huis werd gegaan om gebarentaal aan te leren. Spijts het feit dat de betrokken ouders zeer tevreden waren over dit project, is het in december 2016 echter afgelopen. Gezien de overheid de ondersteuning niet structureel heeft willen maken, is ook het aanbod gestopt.

In verband met het juridisch kader geeft *Maartje De Meulder* mee dat de VGT in 2006 door de overheid erkend werd als volwaardige taal. Aan die erkenning hangen verschillende gevolgen vast. Ook uit taalkundig onderzoek dat wordt verricht naar de gebarentaal blijkt dat de Vlaamse Gebarentaal een aparte taal is die gebruikt wordt door doven en horende gebarentaligen. In het vooropgestelde

onderwijsmodel wordt de VGT dan ook als basistaal op zich beschouwd en dus niet louter als een vorm van het Nederlands of als taal ter ondersteuning van het Nederlands. Nederlands en VGT zijn twee aparte talen. Kinderen zullen in dit onderwijsmodel dus zowel de VGT als het Nederlands leren. De facto kan er natuurlijk af en toe wel eens een mix ontstaan, maar op zich zijn het twee aparte talen. De VGT is daarbij de onderwijstaal. Juridisch ligt de zaak dus enigszins complex. Dat moet ook blijken uit het onderzoeksrapport van Delphine le Maire ('Onderzoek naar juridische status en mogelijkheden voor Vlaamse Gebarentaal') dat werd opgesteld samen met professor Stefan Sottiaux, die expert is inzake antidiscriminatierecht aan de KU Leuven.

Afsluitend dankt voorzitter *Kathleen Helsen* de sprekers voor hun input in het debat over het huidige en toekomstige onderwijs aan dove en horende leerlingen. De dialoog hierover zal zeker nog moeten verdergezet worden teneinde de inzichten naar elkaar toe te laten groeien. Zo nodig zal hierover ook verdere informatie worden ingewonnen.

Bart CARON
Kathleen HELSEN,
voorzitters

Paul CORDY
Orry VAN DE WAUWER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

buso	buitengewoon secundair onderwijs
CAB	Vlaams Communicatieassistentiebureau voor Doven
CI	cochleair implantaat
CODA	child of deaf adults
FM	frequentiemodulatie
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
OD	decreet betreffende het onderwijs (genummerd onderwijsdecreet)
OV	opleidingsvorm
VGT	Vlaamse Gebarentaal
VN	Verenigde Naties
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie